

ACTIVITATEA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN PENTRU COALIZAREA TUTUROR FORTELOR POLITICE PATRIOTICE ÎN VEDEREA RĂSTURNĂRII DICTATURII MILITARO-FASCISTE

de ION SCURTU

Anii dictaturii antonesciene (6 septembrie 1940—23 August 1944) au constituit cea mai neagră perioadă din istoria contemporană a României. În interior, au fost lichidate toate drepturile și libertățile democratice, introducându-se un regim de cruntă teroare fascistă; pe plan extern țara a fost înfeudată Germaniei hitleriste, la 22 iunie 1941 fiind împinsă în războiul antisovietic.

Politica dictaturii militaro-fasciste, care a dus țara la un pas de prăpastie, a nemulțumit largi categorii sociale, variate grupări politice. În acțiunea pentru înlăturarea dictaturii antonesciene erau interesate: clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea democratică, mica și mijlocia burghezie, precum și o parte a marii burghezii. Forța cea mai consecventă și mai dinamică a mișcării de rezistență s-a dovedit a fi clasa muncitoare condusă de partidul comunist.

Făcând o analiză multilaterală, științifică a situației concrete din România, partidul comunist a apreciat că există o bază obiectivă pentru realizarea unei largi coaliții a forțelor politice patriotice în vederea răsturnării dictaturii militaro-fasciste și a scoaterii țării din războiul antisovietic.

Lupta pentru înfăptuirea acestei coaliții a constituit una din coordonatele esențiale ale activității P.C.R. în anul 1941—1944.

Încă din momentul angrenării României în războiul hitlerist, P.C.R. — prin documentul din 8 iulie 1941 — și-a definit poziția principală față de noua situație creată. Condamnând politica dictaturii antonesciene și războiul antisovietic, P.C.R. adresa un calduros apel tuturor forțelor politice patriotice pentru coalizarea lor într-un larg front național care să conducă lupta poporului român pentru salvarea țării.

În vederea coordonării acțiunilor acestor grupări politice, cu interese deosebite, adesea contradictorii, era necesară elaborarea unei platforme programatice pe baza căreia să se realizeze unitatea de acțiune și care să dea o perspectivă clară mișcării de

Memoria Antiquitatis, I, 1969.

rezistență din România. Acestei necesități i-a răspuns *Platforma program* din 8 septembrie 1941 care fixa linia strategică și tactică a partidului comunist în noile împrejurări istorice. Obiectivele în jurul cărora se propunea realizarea unei largi coaliții de forțe politice erau: încetarea războiului contra Uniunii Sovietice și întoarcerea armelor împotriva Germaniei, răsturnarea dictaturii antonesciene, crearea unui guvern de largă concentrare democratică, izgonirea din țară a ocupanților hitleriști, eliberarea nordului Transilvaniei, ș.a. Pe această bază, P.C.R. s-a adresat tuturor partidelor și grupărilor politice patriotice în vederea înființării Frontului Unic Național.

În ianuarie 1942 P.C.R., dezvoltând ideile cuprinse în *Platforma program*, a elaborat documentul *Pletrea sau salvarea poporului român* prin care propunea din nou fărâșirea unui front comun al tuturor forțelor politice patriotice. Dar, din păcate, tratativele încercate cu P.S.D., în conducerea căruia precumpănau elemente oportuniste, n-au dat nici un rezultat; de asemenea, liderii P.N.Ț. și P.N.L. pătrunși de un puternic anticomunism din motive de clasă, au refuzat să angajeze discuții cu reprezentanții P.C.R.

Victoriile istorice ale armatei sovietice de la Stalingrad — care au marcat o cotitură în desfășurarea celui de-al doilea război mondial, — imensele pierderi ale armatei române, au accentuat criza regimului de dictatură militar-fascistă, au dat un puternic impuls luptei de rezistență din România. Conștient de sarcina istorică ce-l revenea, P.C.R., a elaborat, în vara anului 1943, un ansamblu de măsuri pentru înălțarea unității partidului și înființarea frontului unic muncitoresc; de asemenea, s-a hotărât crearea de detașamente înarmate și intensificarea acțiunii de atragere a armatei de partea forțelor patriotice. În același timp, P.C.R. a propus crearea unui larg Front patriotic antihitlerist care să conducă lupta de eliberare a poporului român. Această propunere a fost acceptată în toamna anului 1943 de Frontul plugarilor, Madosz, Uniunea patrioților, Partidul Socialist-Țărănesc și unele organizații locale ale P.S.D. Crearea F.P.A. a constituit prima mare victorie a politicii P.C.R. de coalizare a tuturor forțelor patriotice pe baza unei platforme unice în vederea răsturnării dictaturii militar-fasciste.

La începutul lunii aprilie 1944, în urma înfringerilor succesive ale trupelor hitleriste, Armata Roșie a atins granița de stat a României. Refuzul guvernului Antonescu de a accepta propunerile de armistițiu formulate de Aliați și hotărârea dictatorului fascist de a continua războiul alături de Germania hitleristă a făcut să apară primejdia iminentă a transformării României într-un imens teatru de război.

În fața acestei situații, P.C.R. a ajuns la concluzia că singura formă eficace de înlăturare a dictaturii militar-fasciste și de salvare a patriei era insurecția armată. Concepind răsturnarea regimului antonescian printr-o largă acțiune de masă, care să atragă după sine transformări social-politice corespunzătoare, P.C.R. și-a intensificat eforturile pentru coalizarea tuturor forțelor politice patriotice în vederea înființării acestui deziderat național. Deoarece victoria era condiționată în cel mai înalt grad de realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, partidul comunist și-a concentrat activitatea spre înființarea F.U.M. Încă din toamna anului 1943 au avut loc discuții între conducerea P.C.R. și P.S.D., în cadrul cărora s-au tocit multe asperități, s-au găsit noi puncte de contact între cele două partide muncitorești. În urma tratativelor purtate, s-a ajuns, la mijlocul lunii aprilie 1944, la înființarea F.U.M. ;

acest act și platforma programatică pe baza căruia el s-a realizat a fost anunțat poporului prin manifestul din 1 Mai 1944. Realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare a constituit un moment de însemnătate istorică în lupta de eliberare a poporului român de sub jugul fascist; F.U.M. a întărit rolul conducător al clasei muncitoare în mișcarea de rezistență, a dat un nou impuls activității pentru coalizarea tuturor forțelor politice patriotice.

În urma discuțiilor dintre L. Pătrășcanu — reprezentantul P.C.R. și Gh. Tătă-răscu, conducătorul unei fracțiuni mai lucide a burgheziei liberale, s-a ajuns, în luna mai 1944, la stabilirea unui acord de colaborare între grupările ce aderaseră la Frontul Patriotic Antihitlerist și gruparea tătă-răsciană. S-a constituit astfel Coaliția Național-Democratică pe baza unei platforme care prevedea pregătirea înlăturării regimului de dictatură și scoaterea României din război. Prin realizarea Coaliției Național-Democratice, P.C.R. a obținut un nou și important succes pe linia atragerii tuturor forțelor politice patriotice, inclusiv din rindurile burgheziei, în acțiunea de răsturnare a dictaturii militar-fasciste. Evoluția evenimentelor militare, adâncirea crizei regimului de dictatură militar-fascistă, agravarea divergențelor dintre regele Mihai și conducătorul statului I. Antonescu, au determinat cercurile palatului să se preocupe de găsirea unei soluții proprii pentru ieșirea din impas și pentru salvarea orînduirii burgheze. În anul 1943 și începutul anului 1944 la palat își făcuse loc ideea destituirii lui I. Antonescu și creării unui guvern filogerman care să scoată România din război, după care — într-o nouă etapă — să se procedeze la ieșirea din Axă și alăturarea țării la Națiunile Unite. Chiar susținătorii acestuia nu-și făceau iluzii asupra reușitei lui, de aceea considerau că el trebuia să aibă mai mult un caracter demonstrativ și anume de a arăta Națiunilor Unite că regele se desolidariza de politica dictaturii militar-fasciste. Dar planul se dovedea a fi aventurist, deosebit de periculos pentru țară, căci ar fi atras după sine trimiterea de noi trupe germane în România, ceea ce ar fi îngreunat enorm lupta de eliberare a poporului de sub jugul fascist; de aceea, pînă la urmă, cercurile palatului au renunțat la această idee.

Sesizînd mutațiile survenite la palat, hotărît să folosească divergențele dintre regele Mihai și dictatorul Antonescu în interesul luptei de rezistență, P.C.R. a făcut tatonări pentru stabilirea unei înțelegeri cu cercurile din jurul monarhului în vederea înlăturării dictaturii militar-fasciste. Astfel, la sfîrșitul anului 1943, L. Pătrășcanu — reprezentantul P.C.R. —, a inițiat unele discuții în acest sens, mai întîi cu generalul Constantin Sănătescu apoi și cu alți membri ai camarilei. Faptul că gruparea palatului a acceptat înaintea liderilor partidelor „istorice” să ducă tratative cu P.C.R., se datora în bună măsură faptului că regele, care în anii 1941—1942 se afișase pe front și în alte împrejurări alături de I. Antonescu, se temea să nu fie considerat un susținător al dictaturii militar-fasciste și, ca atare, să împărtășească soarta acestora.

Deși ar fi preferat ca înlăturarea dictaturii antonesciene să se realizeze printr-o lovitură de palat, cercurile din jurul regelui au manifestat receptivitate și față de propunerea P.C.R. ca acest act să se înfăptuiască prin insurecție. Propunerea a fost definitiv acceptată în urma consfătuirii din 13—14 iunie 1944 la care au participat reprezentanți ai P.C.R. (L. Pătrășcanu, E. Bodnaraș), ai palatului și armatei (gen. Gh. Mihail, gen. C. Sănătescu, col. D. Dămăceanu, I. Mocsony-Stîrcea) și un observator din partea partidelor „istorice”: Gr. Niculescu-Buzești. Regele, șeful

suprem al armatei, și-a dat consimțământul la răsturnarea dictaturii militarofasciste prin insurecție.

Acordul stabilit între P.C.R. și gruparea palatului a constituit un nou succes al tacticii partidului de coalizare a tuturor forțelor patriotice în acțiunea pentru doborârea dictaturii antonesciene. El dovedea, totodată, capacitatea P.C.R. de a folosi cu măiestrie contradicțiile din sinul laberei burgheze în interesul luptei de eliberare a poporului român de sub jugul fascist. Desfășurarea evenimentelor a demonstrat importanța deosebită a acestui acord.

P.C.R. a depus stăruitoare eforturi pentru realizarea unei înțelegeri și cu principalele partide politice burgheze : P.N.Ț., și P.N.L. După ce au contribuit la instaurarea dictaturii antonesciene și, la început, au aprobat participarea României la războiul antisovietic, liderii celor două partide „istorice”, afectați de unele măsuri fasciste ale regimului, ca și de înfeudarea totală a țării față de Germania hitleristă, au adoptat, treptat, o atitudine protestatară. I. Maniu și Dinu Brătianu au adresat lui I. Antonescu în anii 1942—1943 numeroase memorii prin care cereau retragerea armatei române de pe front și menținerea ei intactă pentru redobândirea nordului Transilvaniei. În același timp, preocupați de menținerea orânduirii burgheze ei aveau în vedere folosirea armatei și pentru înăbușirea mișcărilor revoluționare ce s-ar fi declanșat la sfârșitul războiului. În cursul anului 1944 conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. au cerut în repetate rânduri lui I. Antonescu să scoată România din război și să încheie el armistițiul cu Națiunile Unite. Aceasta era, după părerea lui I. Maniu și D. Brătianu, principala cale de a se evita un război pe teritoriul național. Asemenea încercări au avut loc până și în dimineața zilei de 23 August 1944, dar ele s-au soldat cu un eșec ; I. Antonescu nu s-a decis să facă acest pas și a continuat războiul alături de Germania hitleristă.

După ce în anii 1942—1943 au adresat mai multe memorii guvernelor Angliei și S.U.A. prin care susțineau că România era practic o țară ocupată de Germania și deci nu putea fi făcută răspunzătoare de actele ostile Națiunilor Unite, I. Maniu și D. Brătianu au încercat, în primăvara anului 1944, să stabilească un acord cu guvernele englez și american pentru ieșirea țării din războiul hitlerist. În acest context, mari speranțe s-au pus în misiunea lui Barbu Știrbei la Cairo. Liderii partidelor „istorice”, ca și cercurile palatului postîndu-se pe o atitudine antisovietică, neinformați asupra conținutului acordurilor de la Teheran, mizau pe eventualele contradicții între S.U.A. și Anglia pe de o parte și U.R.S.S. de cealaltă. Barbu Știrbei a încercat să poarte tratative numai cu reprezentanții puterilor occidentale, evitînd să ia contact cu delegații U.R.S.S., deși România se afla în război efectiv cu această țară. Dar, la 12 aprilie 1944, lui B. Știrbei i s-a transmis oficial că la orice discuții, privind România trebuie să participe și împuterniciții guvernului sovietic ; cu același prilej i s-au comunicat din partea Aliaților și condițiile de armistițiu, care aveau la bază ideea capitulării necondiționate în fața Națiunilor Unite.

Astfel, acțiunea diplomatică inițiată de cercurile maniste și brătieniste împreună cu gruparea palatului, s-a soldat cu un eșec total.

Căutînd să evite cu orice preț o acțiune de masă pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, principalii reprezentanți politici ai burgheziei opinau, în aprilie 1944, pentru convocarea unui Consiliu de coroană, care să hotărască repunerea regelui în

deplinătatea prerogativelor sale, după care monarhul să destituie pe I. Antonescu și să numească un nou prim-ministru cu sarcina de a semna armistițiul cu Națiunile Unite.

Rapida succesiune a evenimentelor, contradicțiile din sinul grupărilor politice burgheze opoziționiste, a făcut ca ținerea Consiliului de Coroană să rămână doar în faza de proiect.

Desfășurarea operațiunilor militare, amploarea deosebită a mișcării de rezistență, eșecul încercărilor proprii de a găsi o alternativă viabilă regimului antonescian, au determinat pe liderii P.N.Ț. și P.N.L. să accepte o colaborare cu P.C.R. Încă din 1943 au avut loc unele discuții între L. Pătrășcanu, reprezentantul partidului comunist, și conducătorii partidelor „istorice”, dar o înțelegere concretă s-a realizat abia la 20 iunie 1944. Cu tot anticomunismul lor, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu au trebuit să recunoască rolul P.C.R. de principală forță a mișcării de rezistență din România. Admițând o colaborare cu P.C.R. și P.S.D., șefii P.N.Ț. și P.N.L. au refuzat categoric o colaborare și cu celelalte organizații care compuneau Frontul Patriotic Antihitlerist. Pentru a menține acordul cu principalele partide burgheze, P.C.R. a acceptat ca Blocul Național Democrat să cuprindă numai cele patru partide. Platforma B.N.D. cuprindea obiective cu caracter antifascist, general democratic. Cele patru partide se angajau să acționeze în comun pentru încheierea grabnică a armistițiului, ieșirea României din Axă și alăturarea ei la Națiunile Unite, înlăturarea dictaturii antonesciene și stabilirea unui regim constituțional democratic, ș.a. Documentul specifică faptul că fiecare partid și păstra ideologia și forma organizatorică proprie, colaborarea vizînd numai obiectivele menționate expres în platformă.

Și după 20 iunie 1944 Iuliu Maniu și Dinu Brătianu au continuat eforturile lor pentru a-l determina pe I. Antonescu să încheie armistițiul; în același timp, temîndu-se de o acțiune de masă, ei vedeau în lovitura de palat ultimul mijloc posibil de salvare a țării. Așa se explică faptul că pregătirile pentru insurecția armată s-au desfășurat fără participarea efectivă a reprezentanților P.N.Ț. și P.N.L.

Dar dincolo de aceste importante deosebiri de vederi în ce privește forma de înlăturare a dictaturii militaro-fasciste, rămîne faptul că prin crearea B.N.D. s-a realizat o izolare quasitotală a regimului antonescian. După repetate discuții între partidele componente ale B.N.D. și gruparea palatului s-a hotărît ca noul guvern să fie prezidat de generalul C. Sănătescu. Asupra componenței guvernului s-au purtat discuții furtunoase: în timp ce P.C.R. și P.S.D. erau pentru formarea acestuia din toate forțele politice patriotice, liderii P.N.Ț. și P.N.L., dorind să evite participarea comuniștilor la conducerea țării, propuneau un guvern de militari și tehnicieni. În noaptea de 21 spre 22 august 1944, în cadrul unei consfățuiri la palat cu reprezentanții B.N.D., regele a decis o formulă de compromis: un guvern de militari și tehnicieni, în care să participe ca miniștri fără portofolii cîte un reprezentant al partidelor ce compuneau B.N.D. De asemenea, s-a căzut de acord asupra textului declarației regelui către popor, precum și a primelor decrete guvernamentale de după înlăturarea dictaturii militaro-fasciste. Prin aceste înțelegeri, pregătirea politică a actului de la 23 August 1944 era, în linii generale, încheiată.

În acțiunea pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste erau angajate categorii sociale și politice foarte largi — de la clasa muncitoare la marea burghezie, și

de la P.C.R. la cercurile palatului. Larga coaliție de forțe politice, care s-a înfăptuit din inițiativa P.C.R. în cadrul unui proces îndelungat, a constituit un factor esențial al asigurării victoriei în lupta pentru înlăturarea dictaturii militarofasciste.

În sistemul de alianțe încheiate în scopul înlăturării dictaturii antonesciene Partidul Comunist Român era *organizația de contact între toate grupările politice, catalizatorul și dinamizatorul lor*. Dacă adăugăm la aceasta faptul esențial că comuniștii s-au aflat în fruntea acțiunii de sabotare a războiului hitlerist și a luptei împotriva dictaturii militarofasciste, putem conchide că partidul comunist a fost principala forță politică a mișcării de rezistență din România.

Expresia cea mai înaltă a mișcării de rezistență din țara noastră, insurecția armată, care s-a declarat la 23 August 1944 a fost un act temeinic pregătit, care a antrenat largi categorii sociale și grupări politice. Victoria insurecției a *demonstrat justetea tacticii partidului comunist de coaliizare a tuturor grupărilor politice patriotice*. Viața a demonstrat că nu prin pertractări și conciliabule, nu prin acțiuni de culise și manevre diplomatice putea fi salvată țara din situația lezastruoasă în care o adusese dictatura militarofascistă, ci prin acțiunea curajoasă, energică a tuturor forțelor patriotice ale națiunii.

În această lumină, actul istoric de la 23 August 1944 apar? în întreaga sa măreție, ca opera întregului popor român, al tuturor forțelor politice patriotice — în fruntea cărora s-a aflat, incontestabil, Partidul Comunist Român.

THE ACTIVITY OF THE ROMANIAN COMMUNIST PARTY FOR THE COALITION OF ALL POLITICAL AND PATRIOTIC FORCES IN ORDER TO OVERTHROW THE MILITARY-FASCIST DICTATORSHIP

SUMMARY

Through its policy, Antonescu's dictatorship dissatisfied large social categories and various political groups. Making a scientific analysis of the situation in Roumania, the Communist Party came to the conclusion that in the country existed objective conditions for a coalition of all the political — patriotic forces in view of overthrowing the military-fascist dictatorship.

The first significant success of this tactics of the Communist Party, aiming at the coalition of all political-patriotic forces, was achieved by the creation of the Anti-Hitleriste Patriotic Front, in the summer of 1943.

Of a decisive importance for the victory in the liberation struggle of the Roumanian people from under the fascist yoke was the creation of the Unique Working Front, in April 1944.

On the line of the collaboration with the bourgeois political groupings, for overthrowing Antonescu's dictatorship, is to be mentioned the agreement concluded in May 1944, with the liberal grouping led by Gh. Tătărăscu.

The agreement of the Roumanian Communist Party with the representatives of the Court and then, with the leaders of the National Peasant Party and with those of the National Liberal Party, in June 1944, has perfected the isolating process of Antonescu's dictatorship.

The victory of the armed insurrection fully demonstrated the righteousness of the tactics adopted by the Communist Party, to unite all the political-patriotic forces in the action of overthrowing of the military-fascist dictatorship. In this light, the historical act of August 23 1944, appears in its plenary greatness as a masterpiece of the whole Roumanian people.

<http://www.muzeu-neamt.ro> / <http://cimec.ro>